

Бојана Маринковић¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет

УДК 159.923
DOI: 10.7251/RAD1920092M
Оригинални научни рад

Марија Зотовић Костић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

РАЗЛИКА ИЗМЕЂУ МЛАДИЋА И ДЈЕВОЈАКА У СТЕПЕНУ ПОСТИГНУТЕ АУТОНОМИЈЕ

Циљ истраживања је да се испитају разлике у степену постигнуте сепарације-индивидуације адолесцената и адолесценткиња. Психолошка сепарација адолесцената представља значајан развојни задатак који омогућује развој идентитета, а на који дјелују ефекти раног искуства. Период адолесценције подразумијева припрему за улазак у одрасло доба, а два најважнија задатка која се постављају у овом периоду су управо психолошка сепарација-индивидуација и рјешавање кризе идентитета.

Узорком је обухваћено 1.027 испитаника узраста од 12 до 25 година.

За потребе истраживања коришћен је Тест за процјену сепарације-индивидуације за адолесценте (СИТА), који је показао задовољавајуће метријске карактеристике. Факторска анализа указала је на идентичну структуру конструкта као и у преузетом инструменту Смојвер Ажић (1998).

Примјеном каноничке дискриминативне анализе испитиване су разлике између младића и дјевојака у погледу димензија психолошке сепарације-индивидуације. Резултати указују на то да постоји разлика између младића и дјевојака у погледу свих пет димензија сепарације-индивидуације.

Резултати истраживања у вези су са претходним истраживањима, а која су показала да су мушкарци више осјетљиви на перцепцију близине и блискости као наметљивости. Налази нашег истраживања указују управо на то, јер су мушкарци показали више скорове на свим димензијама психолошке сепарације-индивидуације, што значи да мушкарци преферирају независност над интимношћу.

¹ bojana.popadic@ff.ues.rs.ba

Кључне ријечи: секундарна психолошка сепарација-индивидуација, адолесценција, пол

Увод

Према Блосу (1967), задатак адолесценције је одрицање везе са родитељем, које се може сагледати као смањивање зависности од породице, које се дешава тако што адолесцент бира сопствени правац развоја одвајајући се од интернализованих родитељских утицаја, а све то дешава се на интрапсихичком нивоу. Он је такође наглашавао значај секундарног сепарационог процеса за развој личности и успјешне адаптације у период адолесценције, те је сматрао да физичка подстиче психолошку сепарацију. И примарни и секундарни процес индивидуације имају значајну улогу за развој личности. Једна од заједничких карактеристика овог периода, према Абрамсу и Голдмену [Abrams, Goldman] (1976), јесте потреба за промјенама психичких структура. Разлика између примарне и секундарне сепарације-индивидуације јесте у томе што у примарној фази диференцијације физичка аутономија подстиче психолошку диференцијацију, док у секундарној сепарација мора да се постигне и на интрапсихичком нивоу.

На основу Блосове и теорије Маргарет Малер, Џоселсон [Josselson] (1980) сматра да је основни задатак адолесценције формирање јединственог идентитета који је различит од родитељевог. Као и Блос, она сматра да процес психолошке сепарације од родитеља води формирању идентитета и наводи фазе процеса индивидуације, као што је то чинила и Малерова (2000): фазу диференцирања, фазу практиковања сопствене независности, фазу у којој се јавља осјећај изгубљености и на крају фазу консолидације. Термин сепарација означава интрапсихички развојни правац диференцијације, формирања границе и повлачења од мајке. Едвард, Раскин и Турини [Edward, Ruskin, Turrini] (1992), сматрају да се индивидуација односи на развој интрапсихичке аутономије, што води развоју психичких структура и карактеристика личности. Процес индивидуације односи се на снажнији осјећај себе у релацији, слично Ериксоновом (2008) објашњењу зрелог осјећаја идентитета који омогућује интимност са другима без страха од губљења себе у том јединству (Arseth, Kroger, Martinussen, & Marcia, 2009; Kroger, 1998; Kroger, 2004).

Кад је ријеч о истраживању разлика између мушког и женског пола у погледу психолошке сепарације-индивидуације, Гнулити и Хајне

[Gnauluti i Heine] (2010) добили су резултате да постоји тенденција да мушкарци избјегавају зависне везе, док женски пол преферира блиске релације, иако не постоје значајне разлике у сепарацији-индивидуацији између мушког и женског пола. Нека истраживања су показала да постоји негативна корелација са појединим супскалама сепарације-индивидуације; Лопез и Лапсли [Lopez, 1986; Lapsley] (1989) уочили су код младића негативну корелацију са конфликтном независношћу.

Рорингово истраживање [Roring] (2012) показало је да између младића и дјевојака не постоје разлике у односу на димензије сепарације-индивидуације.

Рајс [Rice] (1990) је пак пронашао да постоје разлике између младића и дјевојака у погледу сепарације-индивидуације. Сличне резултате добили су Ален и Столтенберг [Allen i Stoltenberg] (1995).

Резултати истраживања показали су да постоје статистички значајне разлике између младића и дјевојака у погледу индивидуације и подржали претпоставку о постојању различите динамике у развоју аутономије и различитог селфа код жена и код мушкараца (e. g. Gilligan, 1982; Quintana & Kerr, 1993; Allen & Stoltenberg, 1995; Frey et al., 2006). Жене су показале виши степен успјешне индивидуације у односу са родитељима, док су мушкарци осјетљивији на перцепцију близине и блискости као наметљивости (Saraiva & Matos, 2012).

Гилиган [Gilligan] (1982) је претпоставио да жене и мушкарци пролазе кроз различите процесе развоја личног идентитета и долажења до матурације. Неколико студија подржало је ове тврдње, али многе нису утврдиле разлике између мушког и женског пола у односу на већину димензија сепарације-индивидуације (Mattanah et al., 2004; Kruse & Walper, 2008).

Гилиган (1993) је сматрао да дјевојке преферирају однос у ком доминира везаност, а код младића сепарација. Ален и Столтенберг (1995) пронашли су да је дјевојкама, у односу на младиће, важније да током студирања одрже везу са родитељима, али литература је подијељена када је о овом налазу ријеч, јер су многа истраживања показала да такве разлике не постоје.

У истраживању Сараива и Матос (2012), дјевојке су показале да имају потребу за везаношћу, док момци осјећају већи степен анксиозности у вези са родитељима. То се може објаснити прављењем паралеле између разлика у родитељским фигурама и односу према полу дјетета, у оквиру ког се мајка доживљава као модел повезаности, а отац као индивидуалац, што се може објаснити процесом социјализације који обезбјеђује механизме међугенерациског преноса родних улога (Saraiva, Matos, 2012).

МЕТОД

Као метод истраживања коришћено је неекспериментално, корелационо истраживање. Прије спровођења истраживања урађено је пилот истраживање почетком школске 2012/2013. године, на случајном узорку од 234 испитаника са територије Источног Сарајева, Пала и Требиња ради провјере метријских карактеристика инструмената. Резултати пилот студије указали су на добре метријске карактеристике инструмената.

За потребе овог истраживања прикупљен је узорак од 1.027 испитаника узраста од 12 до 25 година, а истраживање је спроведено током школске 2013/2014. године. Узорком су обухваћени испитаници из Требиња, Билеће, Мостара, Љубушког, Међугорја, Источног Сарајева и Пала.

Све школе које су тестиране пристале су да учествују у истраживању и добијена је дозвола за коришћење инструмента (СИТА).

Табела 1.
Карактеристике узорка

Социодемографска обиљежја		N	%
Пол	Мушки	294	28.63
	Женски	733	71.37
Узраст	од 12 до 14	37	3.60
	од 15 до 17	380	37.00
	од 18 до 20	454	44.21
	од 21 до 25	156	15.19

	Осми и девети	71	6.91
Разред или година студија	Први и други	271	26.39
	Трећи и четврти	229	22.30
	Прва и друга година студија	310	30.18
	Трећа и четврта година студија	146	14.21

Све школе које су тестиране пристале су да учествују у истраживању.

Инструменти коришћени у истраживању

Тест за процјену сепарације-индивидуације за адолесценте (SITA Separation-Individuation test of Adolescence, Levine, Green & Millon, 1986, адаптација Smojver-Ažić, 1998). Примиијењена је верзија Упитника сепарације-индивидуације за адолесценте која је највећим дијелом резултат адаптације упитника СИТА (Separation-Individuation test of Adolescence, Levine, Green & Millon, 1986). Тест СИТА састојао се од 45 ајтема, док је послије провјере у овом истраживању инструмент имао 43 ајтема. Одговори на упитнику се распоређују на петостепеној скали која мјери пет димензија: негирање потребе за другим, сепарациону анксиозност, спутаност због родитељске контроле, чежњу за дјетињством и здраву независност (Levine, Green & Millon, 1986, адаптација Smojver-Ažić, 1998).

Осим јасне теоријске концептуализације овог упитника, која се односи на теорију Маргарет Малер [Margaret Mahler] (1968), Левин и сар. [Levin et al.] (1986) указују на повољну интерну конзистенцију те критеријумску ваљаност овог упитника (Levine, 1994), што потврђују и анализе других аутора (Kroger i Green, 1994).

Што се тиче психометријских карактеристика теста, интерна конзистентност супскала мјерена Кромбах алфа (Cronbach alpha) коефицијентом креће се у распону од 0,71 до 0,83. Поузданост инструмента утврђена је и на овом узорку, како за комплетан инструмент, гдје из-

носи 0,95, тако и за поједине скале, и сви имају задовољавајућу поузданост. Ради провјере факторске структуре Упитника сепарације-индивидуације коришћена је прво Експлоративна факторска анализа (метод главних компоненти) и Хорнова паралелна анализа како би се добиле најинтерпретабилније варијанте скале. Паралелном анализом задржани су фактори из истраживања Смојвер Ажић (1999).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Дескриптивни показатељи за карактеристике испитаника

У Табели 2 приказане су аритметичке средине (АС), стандардне девијације (СД), показатељи облика дистрибуције чији супскални скорови представљају операционализацију варијабли мјерених у истраживању.

Табела 2.
Дескриптивни показатељи скала

Субскале сепарације-индивидуације	Sk	Ku	AS	SD
Негирање потребе за другим	1.41	2.12	17.32	8.11
Спутаност због родитељске контроле	.48	-.26	25.22	9.32
Сепарациона анксиозност	-.16	-.37	23.13	6.95
Чежња за дјетињством	-.37	-.44	18.29	5.59
Здрава независност	-.85	.47	29.78	7.63

Вриједности скјунис и куртозис показатеља указују на то да дистрибуција неких варијабли значајно одступа од нормалне ($-1 < S_k$ и $K_u < 1$). Због тога смо у припреми података за даље анализе извршили нормализацију скорова користећи Такејев алгоритам како бисмо податке учинили прикладним за параметријске процедуре.

Разлике у погледу сепарације-индивидуације у односу на пол адолесцената

Резултати Каноничке дискриминативне анализе показују да постоје разлике у погледу сепарације-индивидуације у односу на пол адолесцената. Издвојена је једна значајна функција. У Табели 3 може се видјети да је висина вриједности коефицијента каноничке корелације .286, што указује на умјерен удио објашњених варијабли.

Добијени резултати приказани су у Табели 3.

Табела 3.

Дескриптивни показатељи за издвојене дискриминативне функције

	Карактеристична вриједност	R	Wilks- Lambda	Chi	df	p
1	0.089	.286	.918	87.123	5	.000

Прва издвојена функција значајно разликује групу мушких и женских испитаника, при чему мушки пол остварује вишу вриједност (Табела 4).

Табела 4.

Центроиди група за I дискриминативну функцију

Група	Вриједност центроида
Мушки пол	.475
Женски пол	-.188

На основу матрице структуре дискриминативне функције (Табела 5), можемо уочити да четири димензије психолошке сепарације-индивидуације значајно корелирају са дискриминативном функцијом, а то су: негирање потребе за другим, здрава независност, чежња за дјетињством и сепарациона анксиозност.

Табела 5.
Матрица структуре за I дискриминативну функцију

	I дискриминативна функција
Негирање потребе за другим	.77
Здрава независност	.70
Чежња за дјетињством	.37
Сепарациона анксиозност	.35
Спутаност због родитељске контроле	.25

Према вриједности центроида група који су приказани у Табели 4, као што је речено, мушки пол остварује више вриједности, те се може закључити да они постижу више вриједности на све четири димензије сепарације-индивидуације, што значи да у већем степену негирају потребу за другим, да су више независни, а у мањој мјери чезну за дјетињством, осјећају сепарациону анксиозност и спутаност због родитељске контроле.

Дискусија и закључци

Хипотеза која се односила на постојање разлика између младића и дјевојака у погледу сепарације-индивидуације потврђена је. Резултати су указали на постојање разлика између мушког и женског пола у погледу свих пет димензија сепарације-индивидуације, с тим што мушки пол постиже више скорове на свим димензијама. У највећем степену негирају потребу за другим, потом слиједи висок скор на димензији здрава независност, па на димензији чежња за дјетињством, и на крају на димензији сепарациона анксиозност и спутаност због родитељске кон-

троле. С обзиром на то да испитаници мушког пола највише негирају потребу за другима, може се претпоставити да је то разлог што су и ближи здравој независности, али с обзиром на то да су показали више резултате на димензијама чежња за дјетињством и сепарациона анксиозност, овај резултат би се могао објаснити антискриптом и појавом конфликтне независности, јер се они бунтовно боре за независност, због чега се јавља исто осјећање као и да беспоговорно слушају. Из тог разлога они више чезну за дјетињством, а осјећају и сепарациони страх (Stjuart, 2010). Када је ријеч о истраживању разлика између момака и дјевојака у погледу психолошке сепарације-индивидуације, показало се да постоји негативна корелација са појединим њеним супскалама. Резултат овог истраживања сличан је Лопезовом (1986), јер су младићи показали позитивну корелацију са здравом независношћу, а Лапсли је уочио код младића негативну корелацију са конфликтном независношћу (Lapsley, 1989). Мушкарци су више осјетљиви на перцепцију близине и блискости као наметљивости, што је у складу са односом у западном друштву, у коме мушкарци сматрају да је независност важнија од интимности (Saraiva, Matos, 2012). Гилиган је дошао до закључка да дјевојке преферирају релације у којима је доминантна везаност, док младићи више воле везе у које је у већем степену укључен процес сепарације. Ален и Столтенберг (1995) установили су да је дјевојкама важније да током студирања одрже везу са родитељима. Налази нашег истраживања одражавају управо то, јер су мушкарци показали веће скорове на свим димензијама психолошке сепарације-индивидуације, што значи да мушкарци преферирају независност над интимношћу, а дјевојке однос у који је укључена везаност. Дјевојке су више емоционално повезане са оба родитеља у односу на младиће (Frank, Avery & Laman, 1988) и више су емоционално зависне (Lapsley, Rice & Shadid, 1989).

Кад је ријеч о процесу сепарације-индивидуације, резултати истраживања показали су да постоје разлике између младића и дјевојака у погледу индивидуације као и у погледу различите динамике у развоју аутономије и селфа (e. g. Gilligan, 1982; Quintana and Kerr, 1993; Allen and Stoltenberg, 1995; Frey et al., 2006).

ЛИТЕРАТУРА

- Abrams, J. C., & Goldman, J. (1976). Separation-individuation in relation to learning inhibition in adolescence. *Journal of clinical child psychology*, 41–44.
- Allen, S. F., & Stoltenberg, C. D. (1995). Psychological separation of young adults from parents, *Journal of Counseling & Development*, 73, 542–546.
- Arseth, A. K., Kroger, J., & Martinussen, M. (2009). Meta-analytic studies of identity status and the relational issues of attachment and intimacy. *Identity: An international Journal of Theory and Research*, 9, 1–32.
- Blos, P. (1967). The Second Individuation Process of Adolescence. *Psychoanal. St. Child*, 22, 162–186.
- Edward, J., Ruskin, N., & Turrini, P. (1992). *Separation – individuation. Theory and application*. New York: Brunner Routledge.
- Erikson, E. (2008). *Identitet i životni ciklusi*. Preveli s engleskog Dragojević, N., Hanak, N. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. (Originalni rad objavljen 1980, ponovljeno izdanje 1994).
- Frank, S. J., Avery, C. B., & Laman, M. S. (1988). Young adults' perceptions of their relationships with their parents: Individual differences in connectedness, competence, and emotional autonomy. *Developmental Psychology*, 24, 729–737.
- Josselson, R. (1980). Ego identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.). *Handbook of psychology*. New York: Wiley.
- Kroger, J., & Green, K. (1994). Factor analytic structure and stability of the Separation-Individuation Test of Adolescence. *Journal of Clinical Psychology*, 50, 772–785.
- Kroger, J. (1998). Adolescence as a second separation-individuation process: Critical review of an object relations perspective. In E. Skore & A. von der Lippe (Eds.), *Personality development in adolescence: A cross-natural and life-span perspective*, 179–192. London: Routledge.
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence: The balance between self and other*, 3rd edition. London: Routledge.
- Kruse, J. and Walper, S. (2008). Types of individuation in relation to parents: predictors and outcomes. *International Journal of behavioral development*, 32(5), 390–400.
- Lapsley, D. K., & Edgerton, J. (2002). Separation – individuation, adult attachment style, and college adjustment. *Journal of counseling & development*, 80, 484–492.

- Levine, J. B., & Saintonge, S. (1994). Psychometric properties of the separation-individuation test of adolescence within a clinical population. *Journal of Clinical Psychology, 49*, 492–507.
- Levine, J., Green, C., & Millon, T. (1986). The separation-individuation test of adolescence. *Journal of Personality Assessment, 50*, 123–137.
- Lopez, F. G., Mauricio, A. M., Gormley, B., Simko, T., & Berger, E. (2001). Adult attachment orientations and college student distress: The mediating role of problem coping styles. *Journal of Counseling and Development, 79*, 459–464.
- Lopez, F. G., & Gover, M. R. (1993). Self-report measures of parent-adolescent attachment and separation-individuation: A selective review. *Journal of Counseling & Development, 71*, 560–569.
- Lopez, F. G. & Campbell, V. L., & Watkins, C. E., Jr. (1988). Family structure, psychological separation, and college adjustment: A canonical analysis and cross validation. *Journal of Counseling Psychology, 35*, 402–409.
- Mahler, M. S., Pine, F., & Bergman, A. (2000). *The psychological birth of the human infants symbiosis and individuation*. New York: Basic Book.
- Mattanah, J. F., Hancock, G. R., & Brand, B. L. (2004). Parental attachment, separation-individuation, and college student adjustment: A structural equation modeling analysis of mediational effects. *Journal of Counseling Psychology, 51*, 213–225.
- Rice, K. G., Cole, D. A., & Lapsley, D. K. (1990). Separation-individuation, family cohesion and adjustment to college: measurement validation and test of a theoretical model. *Journal of Counseling Psychology, 37*(2), 195–202.
- Rice, K. G. (1992). Separation-individuation and adjustment to college: a longitudinal study. *Journal of Counseling Psychology, 39*(2), 203–213.
- Rice, K. G., Fitzgerald, D. P., Whaley, T. J., & Gibbs, C. L. (1995). Cross-sectional and longitudinal examination of attachment, separation-individuation, and college student adjustment. *Journal of Counseling and Development, 73*, 462–474.
- Roring II, S. A. (2012). *Attachment, negative self-schemas, and coping with separation-individuation during the transition to college*. PhD Thesis. Stillwater, Oklahoma: Oklahoma State University.
- Saraiva, L. M., & Matos, M. P. (2012). Separation-individuation of Portuguese emerging adults in relation to parents and to the romantic partner. *Journal of Youth Studies, 15*(4), 499–517.
- Smojver-Ažić, S. (1998). Proces separacije – individuacije adolescenata: prikaz upitnika. *Društvena istraživanja, godina 7, 4–5 (36–37)*, 603–617.

- Vukelić Basarić, M. (2010). *Promena hijerarhije afektivne vezanosti adolescenata i relacije sa psihosocijalnom adaptacijom*. Neobjavljena doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.
- Vukelić, M. (2005). Uzasne razlike u psihološkoj separaciji i adaptaciji adolescenata. *Pedagoška stvarnost*, 51(9–10), 797–813.
- Vukelić, M. (2006). Povezanost psihološke separacije i adaptacije u adolescenciji. *Psihologija*, 39(2), 277–295.
- Vukelić, M. (2006). Polne razlike u psihološkoj separaciji i adaptaciji adolescenata. *Pedagoška stvarnost*, 52(1–2), 135–152.
- Gnaulati, E., Heine, B. J. (2001). Separation-Individuation in Late Adolescence: An Investigation of Gender and Ethnic Differences. *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied* 135(1), 59–70.

Bojana Marinković
Marija Zotović Kostić

DIFFERENCES BETWEEN THE YOUNG MEN AND WOMEN IN A DEGREE OF A AUTONOMY

Summary

The aim of the research is to examine the gender differences in terms of dimensions of separation-individuation.

The psychological separation of adolescents is a significant task of development that enables the development of identity. The effects of early experience are important for that task. The period of adolescence involves the preparation for adult admission. The two most important tasks in this period are precisely psychological separation-individuation and solving the identity crisis.

The original sample consisted of 1027 respondents within the age range of 12 - 25 years. The research instruments shows satisfactory characteristics. Factor analysis pointed to the identical structure of the construct, as well as the taken over instrument Smojver-Ažić. Using the t-test and canonical discriminatory analysis, we explored the differences between young men and girls regarding the dimensions of psychological separation-individuation. The results show that male and female adolescents distinguishable in terms of all dimensions of separation-individuation. The results support the results of previous research, which

showed that men are more susceptible to the perception of proximity and closeness as intrusiveness, which is in line with the relationship in Western society, in which men consider that independence is the priority of intimacy. Research has shown that girls prefer a relationship that involve more the separation process, while girls are more important to keep in touch with their parents during the study. The findings of our research reflect this precisely because man showed more gaps on all dimensions of psychological separation-individuation, which means that men prefer independence over intimacy, and the girl's relationship in which attachment is involved.

Key words: separation-individuation, attachment, adolescents